

ACTITUDES DE XÉNERO EN ALUMNADO DA E.S.O.

Rosa SANTORUM PAZ

Ana PORTO RIOBOO

Alfonso BARCA LOZANO

Departamento de Psicología Evolutiva e da Educación.
Universidade da Coruña.

RESUME

Neste estudio, a través dunha adaptación do *Inventario de Actitudes de Xénero (XAI)* de R.D. Ashmore, F.K. del Boca e S.M. Bider (1995) pretendeuse avaliar, en primeiro lugar, se unha mostra de 842 alumnas e alumnos de educación secundaria de Galicia mantén actitudes de xénero; unha vez realizado a análise factorial do Inventario, estas actitudes de xénero concretáronse en catro ámbitos: a/ liderado político e roles de traballo, b/ valores expresivo-comunais, c/ valores instrumentais-axentes; e, d/ iniciativa e responsabilidade nas relacións de parella e na familia. ¿Quen mantén concepcións estereotipadas de xénero máis tradicionais, os rapaces ou rapazas?; este foi en segundo lugar o noso obxectivo a estudar.

ABSTRACT

In this research we sought to assess if a sample of 842 Galician pupils of secondary education kept gender attitudes. This was done through an adaptation of the "Gender Attitudes Inventory" by R.D. Ashmore, F.K. Boca and S.M. Bider (1995). Once the factorial analysis had been done, these attitudes of gender were established in four fields: a/ the political leadership and job roles; b/ communal-expressive values; c/ agent-instrumental

values; and, d/ initiative and responsibility in couple relationships and family relationships. Who keeps more traditional stereotyped conceptions of gender, boys or girls? This was our second aim for researching.

I. FUNDAMENTACIÓN TEÓRICA, OBXECTIVO E HIPÓTESES DE TRABA- LLO

Desde xa fai unhas cantas décadas hai certo consenso en admitir a distinción terminolóxica e conceptual entre "sexo" e "xénero, considerándose que o primeiro abarca os compoñentes biolóxicos, anatómicos así como o intercambio sexual en si mesmo -de tal xeito que patróns de conductas sexuais, identidade sexual, etc. enmárcanse dentro de esta variable-, e que baixo o substantivo xénero agrúpanse tódolos aspectos psicolóxicos, sociais e culturais da femineidade/masculinidade -de aí que a identidade de xénero, roles, estereotipos fundaméntense nesta variable- (Money e Ehrhardt, 1972; Bem, 1981; Katchadourian, 1983; Subirats, 1985; Entwistle, 1990; Sau 1990; Fernández, 1998; Izquierdo, 1998). Esta distinción permitiunos avanzar no coñecemento dos mecanismos subxacentes que explican as diferencias entre as mulleres e os homes.

Ao delimitar conceptualmente o sistema sexo-xénero -concepto acuñado por Rubin (1975) para definir o conxunto de trazos que unha determinada sociedade atribúe aos seus membros en función do sexo biolóxico- habería que ter en conta sen embargo que pode e de feito existe un certo solapamento entre ambos termos xa que os dous implican aspectos biolóxicos, psicolóxicos e sociais, de aí a atribución de dobre realidade ao sexo e xénero feita por Fernández (1991a, 1991b, 2004); o feito de formar parte dunha especie con reprodución sexuada e ser asignados desde o nacemento a un dos grupos sexuais non só fai que se nos clasifique como “nenos ou nenas” senón que tamén repercute no desenvolvemento do xénero (Barberá, 1998, 2004); mediante, segundo Fernández (2004), un “condicionamento circular” o feito de nacer muller ou home estimula uns comportamentos e actitudes paternas e maternas, e estas á súa vez conforman e configuran as condutas dos nenos ou nenas; sen embargo aínda que desde o modelo biopsicosocial a diferenciación sexo/xénero poida resultar problemática pola interacción que se produce entre o biolóxico e o social, estes conceptos sen embargo non son equivalentes ao abordar cada un deles compoñentes relativamente diferenciados (Barberá, 1998, 2004), e polo tanto deberíamos seguir falando de sexo e de xénero.

Tendo en conta as consideracións previas podemos, como ao principio facíamos, dicir que a feminidade-masculinidade fundaméntanse na variable xénero, xa que os modelos sociais do feminino e do masculino, aínda que construídos sobre a base das diferenzas sexuais (Cremades e cols., 1991), non reproducen diferenzas reais entre homes e mulleres; son estereotipos ou suposicións que mantemos sobre diferentes grupos, neste caso definidos pola súa identidade sexual (Bonilla, 2004).

Estes estereotipos de xénero poden ser pois definidos como un sistema compartido de

crenzas estruturadas acerca dos atributos, comportamentos, trazos ou actitudes que se pensa que son propios ou esperables y que polo tanto impoñemos como un cliché aos grupos sexuais de mulleres e de homes (Martin e cols., 1990; Gardner, 1994; Hamilton e Sherman, 1994) ou sobre as características de masculinidade ou feminidade por eles e elas desvoltas (Barberá, 2004). Segundo Neto e cols. (1999) poden conceptuarse a dous niveis: por un lado, como estereotipos de papeis de xénero (que designan as crenzas solidamente compartidas sobre as actividades apropiadas para as mulleres e aos homes) e, por outro lado, como estereotipos de características de xénero (que inclúen os trazos psicolóxicos que diferencialmente atribúense a ambos sexos). Estes mesmos niveis foron definidos por Williams e Best (1990) como estereotipos de rol de xénero e estereotipos de trazos de xénero.

Centrándonos nestes últimos, os estereotipos de trazos de xénero ou de características de xénero, unha das distincións máis tempráns e recorridas foi a de Parsons e Bales (1955) que estenderon a categorización estilo de liderado instrumental/expresivo (conducta dirixida a conseguir metas/manter a harmonía da equipa) ao xénero, relacionando a instrumentalidade co contido da masculinidade e a expresividade co da feminidade (Barberá, 2004). Esta mesma relación entre estereotipos masculinos con valores axente-instrumentais (trazos relacionados coa acción) e estereotipos femininos con trazos comunais ou expresivos (trazos relacionados coa interacción social) non só foi obtida por Rosenkrantz et al. (1968) anos máis tarde senón que, segundo Barberá (2004), diversas investigacións “confirmaron que os contidos axente-instrumentais (M) ou comunais-expresivos (F) preséntanse con características similares en culturas e nacionalidades diferentes”, tanto nas descrições que mulleres e homes fan sobre as/os demais como nas autodescrições.

Nos últimos anos, sen embargo, estase a percibir algún cambio, fundamentalmente nas auto-descricións ou auto-percepcións que homes e mulleres fan –de si mesmos/as -como a maior adscripción por parte das mulleres dos de instrumentalidade (Spence y Hahn, 1997; Twenge, 1997; Spence, 1999, Spence y Buckner, 2000)-, aínda que este cambio non se está a observar nas imaxes interiorizadas ou descrições que se fan dos trazos de masculinidade ou feminidade do varón ou muller prototípico, menos sensibles do que se poida pensar, segundo Barberá (2004), aos cambios sociais ou cambios no autoconcepto de xénero.

Por outra parte, as elaboracións sociais que se fan respecto do máis propicio ou idóneo para cada sexo –un dos piares sobre os que se sustenta o concepto de xénero- abranguen para Fernández Sánchez (2004) no só dimensións de personalidade -suxeitos instrumentais ou expresivos-, senón tamén categorías ou status, e, roles, estereotipos ou asimetrías sociais (distribución de funcións domésticas, políticas salariais diferenciadas, xerarquías laborais en la esfera pública...). É dicir, podemos falar dun modelo factorial (Spence, 1999) ou dunha multicomponencialidade dos estereotipos de xénero (Barberá, 2004), xa que as crenzas estereotipadas de xénero, ademais de factores estables, inclúe outros referidos a roles de xénero, características físicas e destrezas cognitivas (Kite, 2001).

Neste estudo nos centraremos pois basicamente en describir no momento actual o contido dos estereotipos de xénero ou esquemas representacionais a través das suposicións que o alumnado de secundaria de Galicia fai respecto das características compartidas polos grupos de homes e mulleres ou das características de “masculinidade” e “feminidade”; en concreto non so se reproduce nas súas descrições sobre os demais os contidos axentes-instrumentais (M) o comunais-expresivos (F), senón tamén se ten outras crenzas, dispo-

sições, actitudes ou percepcións estereotipadas e se estas presentan algúns cambios respecto doutras épocas e grupos sociais.

Deste obxectivo derivamos a seguinte *hipóteses* de traballo:

1. Afirmamos que o alumnado atribúe actitudes de forma diferencial a mulleres e homes; e
2. Postulamos que os alumnos manteñen concepcións estereotipadas de xénero máis tradicionais que as alumnas en canto á percepción diferencial de habilidades, e actitudes.

2. PROCEDEMENTO EMPÍRICO

2.1. DESCRICIÓN DA MOSTRA

Para a realización deste estudo a mostra total obxecto da investigación foi de 842 alumnos e alumnas; os centros de onde se recolleu a mesma foron das catro provincias galegas; en concreto, na provincia de Pontevedra o alumnado seleccionado para este estudo representa o 40,1% (338), en A Coruña supón un 33,1% (279), en Lugo as alumnas e alumnos que cumprimentaron os cuestionarios constituíu o 21,7% (183), mentres que na provincia de Ourense o alumnado avaliado foi o 5% (42) da nosa mostra.

A distribución da mostra en cuanto á variable curso foi a seguinte: 432 cursaban 2º curso da ESO e 410 era alumnado de 4º da ESO. En relación a la variable sexo a mostra está formada por 412 mulleres y 430 homes (48,9% y 51,1%, respectivamente). Atendendo a ambas variables, en 2º da ESO a porcentaxe de mulleres é do 44,4% (N= 183) e o de homes de 57,9% (N= 249); no curso 4º participaron 229 alumnas e 181 alumnos, representando un 55,6% no primeiro caso e un 42,1% no segundo.

2.2. INSTRUMENTOS DE MEDIDA

Para a realización deste estudo utilizamos o Inventario de Actitudes de Xénero (XAI), cuestionario deseñado para coñecer que actitudes ten o alumnado acerca de distintos tópicos relacionados co sistema sexo-xénero: actitudes ante o liderado político, ocupacións profesionais, reaccións interpersoais e trazos de personalidade (exemplo: as mulleres son demasiado emocionais para gobernar). Os 40 ítems que o forman están extraídos do inventario do mesmo nome elaborado por Richard

D. Ashmore, Frances K. Do Boca e Scott M. Bilder (1995); as alternativas de resposta que no cuestionario orixinal se presentan nunha escala de 7 puntos que reflicten distinto grao de desacordo/acordo con cada unha das afirmacións incluídas no inventario nesta tradución/adaptación foron reducidos a 5.

A consistencia interna do XAI, medida a través do coeficiente alpha de cronbach amosou que a escala é altamente fiable ($\alpha = ,8694$) (ver Táboa 1).

Táboa 1. Fiabilidade do Inventario de Actitudes de Xénero (XAI)

	Correlacións Ítem-Escala	α se o Item se elimina
1. A iniciativa para saír debe to mala o home	,3941	,8657
2. Moitas oportunidades de promoción ás mulleres	,3606	,8663
3. Centros de coidado infantil prioridade políticos	,1289	,8710
4. Promocionan antes aos homes en moitos traballos	,4092	,8654
5. A prioridade da muller debe ser o coidado da casa e fillos/as	,4509	,8647
6. Mulleres demasiado emocionais para gobernar	,4609	,8647
7. Profesións e negocios máis adecuados para os homes	,4513	,8643
8. Razóns que impiden a unha muller ser Presidenta Xunta	,4407	,8651
9. As mulleres deben asumir papel pasivo na parella	,4123	,8654
10. Os homes son máis competitivos	,4879	,8635
11. O home máis responsable das decisións económicas	,5551	,8625
12. Profesións igualmente accesibles	-,2295	,8765
13. Non é respectable que o home quede na casa	,3206	,8671
14. Os homes están máis seguros do que poden facer	,5270	,8629
15. A responsabilidade do home e o sustento da familia	,5066	,8632
16. É apropiada a división do traballo	,4102	,8654
17. Votaría a unha muller cualificada para presidenta Xunta	-,1984	,8764
18. Xeralmente os homes son máis aventureiros	,5005	,8633
19. O home debe tomar a iniciativa nunha relación	,5036	,8636
20. Os homes teñen moitas calidades indesexables	,3204	,8672
21. O liderado político e moral debe recaer nos homes	,5372	,8632
22. A muller debe prepararse para controlar a discriminación	,2164	,8693
23. Os homes son máis arrogantes	,2466	,8687
24. Os homes son máis independentes	,4574	,8643
25. O traballo fora da casa da muller non debe interferir co da casa	,4007	,8657
26. As mulleres deben deixar ao home a iniciativa nas relacións	,4561	,8646
27. As mulleres son máis amables que os homes	,2376	,8689
28. As mulleres teñen forza creativa e os homes destructiva	,3038	,8675
29. A muller é responsable principal do coidado da casa e fillos/as	,5796	,8620
30. As mulleres son máis serviciais que os homes	,3045	,8675
31. As mulleres tenden a ser máis crédulas	,3973	,8656
32. O traballo de mulleres e homes debe ser diferente	,4868	,8641
33. As mulleres son máis capaces de dicarse a outras persoas	,3073	,8674
34. A maioría das mulleres teñen a culpa de non ter mellor vida	,3526	,8665
35. As mulleres son mellores que os homes	,1847	,8700
36. Os homes son máis egoístas que as mulleres	,2097	,8696
37. Os coidados de fillos e fillas deben ser compartidos	,1334	,8742
38. Por esixencias físicas hai traballos que deben excluír ás mulleres	,3915	,8658
39. Na parella, o home e o que debe tomar a iniciativa nas decisións	,5513	,8630
40. As mulleres tenden a ser máis débiles	,4190	,8651
Nº casos = 668; Alpha = , 8694		

Táboa 2. Valores propios e porcentaxe da varianza explicada

FACTORES	Valores Propios	% da Varianza	% Acumulado
I	4,652	11,629	11,629
II	3,425	8,563	20,193
III	3,390	8,475	28,668
IV	2,615	6,538	35,206
V	2,503	6,256	41,462
VI	1,305	3,263	44,725
VII	1,253	3,132	47,857
VIII	1,083	2,708	50,565

Táboa 3. Análise Factorial del XAI

	Com.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
8. Hai moitas razóns polas que unha muller non debería ser presidenta da Xunta de Galicia	,576	,689				,255			
6. As mulleres son demasiado emocionais para ocupar altas posicións no goberno	,569	,614	,201			,315			
4. Hai moitos traballos nos que non se debería contratar ou promocionar antes aos homes que ás mulleres	,467	,599							
5. As mulleres deberían preocuparse máis do coidado da casa e dos fillos e fillas que do seu desenvolvemento profesional	,478	,577				,232			
11. Como cabeza de familia, o home debe ter máis responsabilidade nas decisións económicas importantes que a muller	,542	,570	,313	,221					
9. As mulleres deberían asumir un papel pasivo na parella	,462	,555					,229		-,252
21. O liderado político e moral dunha comunidade debería recaer nos homes	,506	,553			,250	,268			
16. É a propiada a división do traballo en "traballos de homes" e "traballos de mulleres"	,448	,530							,298
2. Ás mulleres ofrécense moitas oportunidades para promocionar, senón as utilizan é o seu problema	,318	,454			,249				
32. O traballo das mulleres e dos homes debería ser fundamentalmente diferente	,518	,441			,301	,400			
25. Unha muller só debería traballar fora da casa senón interfere coas súas obrigacións domésticas	,388	,383			,331		,267		
36. En xeral, os homes son máis egoístas que as mulleres	,636		,764						
27. As mulleres son máis amables que os homes	,583		,734						
35. En xeral, as mulleres son mellores que os homes	,599		,718						
28. Hoxe en día, as mulleres teñen forza creativa e os homes forza destructiva	,491		,680						
30. As mulleres son máis serviciais que os homes	,498		,659						
20. Comparados coas mulleres, os homes teñen moitas calidades indesexables	,474	,233	,488				-,224	,233	
33. Comparadas cos homes, as mulleres son máis capaces de dedicarse completamente a outras persoas	,335		,464				,208		
23. En xeral, os homes son máis arrogantes que as mulleres	,470		,458				-,281	,350	
24. Os homes son máis independentes que as mulleres	,532			,696					
18. Xeralmente, os homes son máis aventureiros que as mulleres	,541			,683					
40. Comparadas cos homes, as mulleres tenden a ser máis débiles	,476			,628					
7. Hai algunhas profesións e negocios que son máis adecuados para os homes que para as mulleres	,531	,358		,610					
31. Comparadas cos homes, as mulleres tenden a ser máis crédulas	,556			,548		,281	-,229	,291	
10. Os homes son máis competitivos que as mulleres	,402	,284		,517					
14. Os homes están máis seguros do que poden facer as mulleres	,450	,433		,437					
26. As mulleres deberían deixar que os homes tomen a iniciativa nunha relación	,622				,710	,220			
19. O home debería ser sempre o que tome a iniciativa nunha relación	,611	,203			,705				
1. A iniciativa para saír debe tomala o home	,514	,204		,277	,488		-,235		-,255
39. Na parella, o home debería tomar a iniciativa nas decisións	,539	,241		,469	,469	,413			
15. A responsabilidade principal do home debería ser o sustento da familia	,461	,369		,251	,448				
29. As mulleres deberían ser as responsables principais do coidado da casa e das fillas/os	,580	,392		,287	,438	,254			,229
12. Todas as profesións deberían ser igualmente accesibles para os homes que as mulleres	,531					,691			
37. Os coidados das fillas e fillos deberían ser igualmente compartidos pola parella	,494	,205				,632			
17. Votaría a unha muller cualificada politicamente para presidenta da Xunta	,497	,273				,583		-,236	
38. As mulleres deberían ser excluídas de moitos traballos polas esixencias físicas	,350	,246		,238	,230	,385			
13. Non é respectable o home que decide quedar na casa e coidar as fillas e fillos mentres a súa parella vai traballar	,511	,220					,640		
34. A maior parte das mulleres son culpables de non ter mellor vida	,472			,236			,466	,346	
22. A mellor forma de controlar o problema da discriminación é que a muller se asegure a mellor preparación para o que que facer	,606					-,213		,720	
3. Os centros para o coidado infantil deberían ser prioridade para políticos e lexisladores	,548								,720

Debido á baixa capacidade explicativa e baixa coherencia teórica dos catro últimos factores non foron considerados nas análises posteriores.

Ao factor 1, cunha capacidade explicativa do 11,6% (ver táboa 2) denominouse *liderado político e roles de traballo* en canto que as variables que o integran fan referencia á división do traballo e á representación en cargos políticos. Neste sentido, puntuacións altas neste factor reflicten un núcleo de valores tradicionais relacionados con: a/ o traballo: radicalízase a división do traballo en función do sexo, dáse prioridade ao traballo da muller na

casa, culpabilízase á muller de non lograr a súa promoción o relégase a expensas do home, e responsabilízase ao home das decisións económicas; e, b/ o liderado político e moral, facendo recaer este no home, aducíndose razóns non especificadas ou á emotividade da muller para excluíra de cargos políticos; é dicir, trataríase dunha actitude baseada na aceptación de que a muller debe estar destinada ao mundo privado, o home ao público, a muller reproducindo o modo de vida e o home producíndoo, a muller como un suxeito pasivo e o home instalado na actividade productiva. A Fiabilidade desta subescala, medida polo α de Cronbach foi de ,8513 (ver táboa 4)

Táboa 4. Fiabilidade do Factor I (Coeficiente Alpha de Cronbach de Consistencia Interna)

Factor I. Liderado político y roles de trabajo	Correlacións Item-Escala	Alpha se o ítem se elimina
2. Moitas oportunidades de promoción ás mulleres	,3870	,8517
4. Promocionar antes aos homes en moitos traballos	,5317	,8394
5. A prioridade da muller debe ser o coidado da casa e fillos/as	,5959	,8341
6. Mulleres demasiado emocionais para gobernar	,5860	,8352
8. Razóns que impiden a unha muller ser Presidenta Xunta	,5973	,8348
9. As mulleres deben asumir papel pasivo na parella	,4780	,8433
11. O home máis responsable das decisións económicas	,6074	,8329
16. É apropiada a división do traballo	,4844	,8429
21. O liderado político e moral debe recaer nos homes	,6025	,8338
25. O traballo fora da casa da muller non debe interferir co da casa	,4625	,8443
32- O traballo de mulleres e homes debe ser diferente	,6025	,8336
N° casos = 740; Alpha = , 8513		

O factor 2, cunha capacidade explicativa do 8,6% e unha Fiabilidade de ,79 (ver táboas 2 e 5) integra 8 ítems que fan referencia a *atributos expresivos comunais e a calidades afectivo-privadas*. Así puntuacións altas neste factor estarían asignando ás mulleres calida-

des tradicionais como a amabilidade, a forza creativa, a bondade, ou a súa maior disposición para axudar ou dedicarse a outras persoas; por outra parte tamén estarían atribuíndo aos homes unha actitude arrogante e egoísta nas súas relacións interpersoais.

Táboa 5. Fiabilidade do Factor II (Coeeficiente de Apha de Cronbach de Consistencia Interna)

Factor II. Atributos expresivos comunais e calidades afectivo-privadas	Correlacións Ítem-Escala	Alpha se o Ítem se elimina
20. Os homes teñen moitas calidades indeseables	,4187	,7761
23. Os homes son máis arrogantes	,4043	,7785
27. As mulleres son máis amables que os homes	,6015	,7465
28. As mulleres teñen forza creativa e os homes destructiva	,5351	,7579
30. As mulleres son máis serviciais que os homes	,4937	,7645
33- As mulleres son máis capaces de de dicarse a outras persoas	,3690	,7835
35. As mulleres son mellores que os homes	,5207	,7601
36. Os homes son máis egoístas que as mulleres	,6003	,7463
Nº casos = 766; Alpha = , 7878		

Si puntuacións altas no factor anterior reflectían actitudes estereotipadas en canto a atribuíbles tradicionais fundamentalmente atribuíbles á muller, as puntuacións altas no factor 3 -cunha capacidade explicativa (8,5%) e fiabilidade (,78) aínda que menores, moi similares ao factor previo (ver táboas 2 e 6)-resaltan fundamentalmente *atributos instrumentais e axentes*, calidades tradicionalmente

asignadas aos homes, como a competitividade, a seguridade, o espírito aventureiro, a independencia e a súa maior adecuación para determinadas profesións e negocios. Solo puntuacións altas en dous dos sete ítems que o integran estarían atribuíndo calidades tradicionalmente asignadas ás mulleres como a credulidade e a debilidade

Táboa 6. Fiabilidade do Factor III (Coeeficiente Apha de Cronbach de Consistencia Interna)

Factor III. Atributos instrumentais e axentes	Correlacións Ítem-Escala	Alpha se o Ítem se elimina
7. Profesións e negocios máis adecuados para os homes	,5206	,7440
10. Os homes son máis competitivos	,4740	,7537
14. Os homes están máis seguros do que poden facer	,4991	,7485
18. Xeralmente os homes son máis aventureiros	,5614	,7355
24. Os homes son máis independentes	,5271	,7427
31. As mulleres tenden a ser máis crédulas	,4246	,7623
40. As mulleres tenden a ser máis débiles	,4834	,7517
Nº casos = 766; Alpha = , 7764		

Por último, o factor 4 (integrado por 6 ítems e cunha varianza explicada do 6,5% e un a de ,77) (ver táboas 2 e 7) aglutina ítems referidos a quen, home ou muller, debe tomar a iniciativa nunha relación de parella e cal é a responsabilidade principal de ambos na familia; por isto denominouse *iniciativa e responsabilidade nas relacións persoais e*

familiares. Así, puntuacións altas neste factor indicarían unha actitude sexista que asume que o home é o que debe tomar a iniciativa na relación coa súa parella e a muller debe deixar que así sexa e, por outro ado, responsabiliza ao home do sustento familiar e á muller do coidado da casa e filas/os

Táboa 7. Fiabilidade do Factor IV. (Coeficiente Apha de Cronbach de Consistencia Interna)

Factor IV. Iniciativa e responsabilidade en las relaciones personais e familiares	Correlacións Ítem-Escala	Alpha se o ítem se elimina
1. A iniciativa para saír debe to mala o home	,3933	,7699
15. A responsabilidade do home e o sustento da familia	,4457	,7586
19. O home debe tomar a iniciativa nunha relación	,5991	,7172
26. As mulleres deben deixar ao home a iniciativa nas relacións	,5596	,7280
29. A muller é responsable principal do coidado da casa e fillos/as	,5213	,7370
39. Na parella, o home e o que debe tomar a iniciativa nas decisións	,6091	,7167
Nº casos = 774; Alpha = ,7720		

III. ANÁLISE E INTERPRETACIÓN DOS RESULTADOS

3.1. PROCEDEMENTO E TÉCNICAS DE ANÁLISE

Para analizar as actitudes de xénero (XAI) os ítems do cuestionario agrupáronse en función do análise factorial ao que fixemos referencia anteriormente. Obtívose unha puntuación media para cada un dos factores e finalmente esta transformouse nunha puntuación típica ($x = 50$ e $Sx = 10$).

As técnicas de análise -utilizando o paquete estatístico SPSS/PC 10.0- para avaliar as actitudes de xénero en función de sexo e curso de noso alumnado foron descritivas (táboas de continxencia) e analíticas (MLG univariante). As táboas de continxencia permitíronnos coñecer como se distribuía a mostra, atendendo ás variables sexo e curso, nas alternativas de resposta aos cuestionarios e si as diferencias eran estatisticamente significativas. O procedemento MLG univariante permitiunos coñecer a interacción entre as variables sexo e curso e los efectos das mesmas individualmente sobre as variables dependentes consideradas.

3.2. PRESENTACIÓN DE RESULTADOS

3.2.1. Liderado Político e Roles de Traballo

Os resultados da asociación entre os ítems que integran o factor I -*Liderado político e*

roles de traballo- e a variable sexo (ver táboa 8) indicánnos que son as mulleres as que están máis en desacordo coas actitudes sexistas baseadas na aceptación da división sexual de tarefas e/o funcións laborais e políticas, en todos los ítems integrados en este factor, con porcentaxes de desacordo que superan o 70%, excepto para o ítem: “ás mulleres ofrécese moitas oportunidades para promocionar, se non as utilizan é o seu problema” cuxo desacordo é do 56%.

Pola súa parte os varóns manifestan tamén desacordo coas actitudes sexistas expresadas nos ítems deste factor pero as súas puntuacións medidas en porcentaxes reflicten un desacordo moito máis tenue que o das súas compañeiras xa que oscilan entre o 32% e o 58% como máximo. A variable sexo preséntase estatisticamente significativa para tódolos ítems incluídos neste factor, o que proba unha distribución diferencial entre as alumnas e alumnos ante as distintas opcións de resposta.

Na táboa 9 na que se presentan as medidas de asociación entre o factor de liderado político e roles de traballo e o curso, pódese observar que é o alumnado de 4º da ESO o que mantén crenzas e concepcións menos sexistas en tódolos ítems avaliados con porcentaxes superiores a 70 na maioría das cuestións.

Táboa 8. Medidas de asociación entre o Factor 1 de a Escala XAI e o Sexo

Liderado Político e Roles de Traballo	Sexo	%			X ²	x
		D	MAD	A		
2. Moitas oportunidades de promoción ás mulleres	M	56,0	29,5	14,5	,000	1,59
	H	32,2	40,1	27,7		1,95
4. Promocionar antes aos homes en moitos traballos	M	75,8	15,4	8,8	,000	1,33
	H	40,5	33,7	25,9		1,85
5. A prioridade da muller debe ser o coidado da casa e fillos/as	M	81,1	11,9	7,1	,000	1,26
	H	52,7	29,6	17,7		1,65
6. Mulleres demasiado emocionais para gobernar	M	89,4	8,1	2,5	,000	1,13
	H	53,5	28,9	17,6		1,64
8. Razóns que impiden a unha muller ser Presidenta Xunta	M	86,1	10,8	3,0	,000	1,17
	H	58,7	28,2	13,1		1,54
9. As mulleres deben asumir papel pasivo na parella	M	70,8	21,8	7,4	,000	1,37
	H	45,3	37,8	16,9		1,72
11. O home máis responsable das decisións económicas	M	77,8	15,7	6,6	,000	1,29
	H	40,1	36,5	23,4		1,83
16. É apropiada a división do traballo	M	74,5	16,3	9,2	,000	1,35
	H	48,1	34,8	17,1		1,69
21. O liderado político e moral debe recaer nos homes	M	73,4	22,3	4,3	,000	1,31
	H	44,5	39,2	16,3		1,72
25. O traballo fora da casa da muller non debe interferir co da casa	M	71,5	20,4	8,1	,000	1,37
	H	49,2	38,8	11,9		1,63
32- O traballo de mulleres e homes debe ser diferente	M	80,0	14,1	5,9	,000	1,26
	H	47,0	36,6	16,4		1,69

Táboa 9. Medidas de asociación entre o Factor 1 de a Escala XAI e o Curso

Liderado Político e Roles de Traballo	Curso	%			X ²	x
		D	MAD	A		
2. Moitas oportunidades de promoción ás mulleres	2º	34,8	39,7	25,5	,000	1,91
	4º	53,0	30,1	16,9		1,64
4. Promocionar antes aos homes en moitos traballos	2º	51,0	28,7	20,3	,000	1,69
	4º	64,9	20,5	14,6		1,64
5. A prioridade da muller debe ser o coidado da casa e fillos/as	2º	54,5	27,6	17,8	,000	1,63
	4º	78,7	14,1	7,2		1,28
6. Mulleres demasiado emocionais para gobernar	2º	63,8	22,1	14,1	,000	1,50
	4º	78,8	15,1	6,2		1,27
8. Razóns que impiden a unha muller ser Presidenta Xunta	2º	65,0	23,9	11,1	,000	1,46
	4º	79,5	15,3	5,2		1,26
9. As mulleres deben asumir papel pasivo na parella	2º	46,1	34,5	14,4	,000	1,73
	4º	69,3	25,4	5,2		1,36
11. O home máis responsable das decisións económicas	2º	46,0	35,0	19,0	,000	1,76
	4º	71,3	17,6	11,1		1,40
16. É apropiada a división do traballo	2º	52,7	30,0	17,3	,000	1,65
	4º	69,4	21,4	9,2		1,40
21. O liderado político e moral debe recaer nos homes	2º	48,2	36,5	15,3	,000	1,67
	4º	69,0	25,3	5,7		1,37
25. O traballo fora da casa da muller non debe interferir co da casa	2º	48,8	37,4	13,8	,000	1,65
	4º	71,4	22,1	6,5		1,35
32- O traballo de mulleres e homes debe ser diferente	2º	53,0	31,1	15,9	,000	1,63
	4º	73,6	19,9	6,5		1,33

Como no caso de a variable sexo, a do curso tamén indica que son estatisticamente significativas as diferenzas entre o alumnado de 2º e 4º para tódalas cuestións deste factor.

Na análise univariada (ver táboas 10, 11 e gráfico 1) confirmáronse os resultados obtidos a través das medidas de asociación entre o Factor 1 denominado *liderado político e roles de traballo* e as variables **sexo** e **curso**, amo-

sándose as influencias destas variables como estatisticamente significativas a nivel individual, pero non ao ser considerada a súa interacción. Así os alumnos de 2º e de 4º manifestan actitudes máis sexistas que as súas compañeiras, aínda que se consideramos unicamente a variable curso comprobamos que o alumnado máis sexista é o de 2º dada a influencia das puntuacións dos alumnos

Táboa 10. MLG Univariante. Estatísticos Descritivos do Factor 1 do XAI (en PT)

Variable dependiente: PT.XAI1

Sexo	CURSO	Media	Desv. típ.	N
Muller	2º ESO	48,2582	8,6922	168
	4º ESO	43,2300	6,2176	229
	Total	45,3578	7,7658	397
Home	2º ESO	56,9953	9,4197	224
	4º ESO	51,5682	9,5565	176
	Total	54,6074	9,8449	400
Total	2º ESO	53,2508	10,0806	392
	4º ESO	46,8535	8,8602	405
	Total	50,0000	10,0000	797

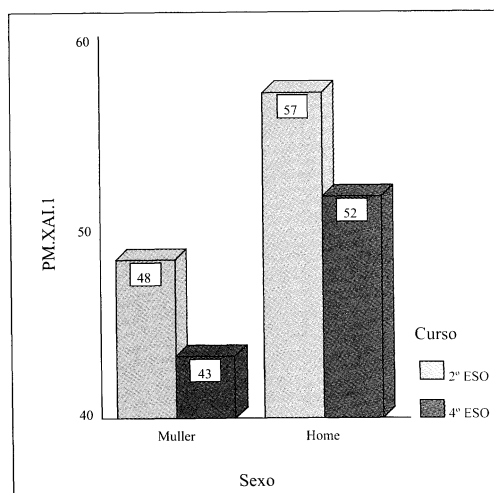
Táboa 11. MLG Univariante. Proba dos efectos inter-suxeitos

Variable dependiente: PT.XAI1

Fuente	Suma de cuadrados tipo III	gl	Media cuadrática	F	Significación
Modelo corregido	22399,335 ^a	3	7466,445	103,511	,000
Intersección	1955538,824	1	1955538,8	27110,564	,000
SEXO	14246,832	1	14246,832	197,511	,000
CURSO	5341,261	1	5341,261	74,048	,000
SEXO * CURSO	7,777	1	7,777	,108	,743
Error	57200,665	793	72,132		
Total	2072100,000	797			
Total corregida	79600,000	796			

^a. R cuadrado = ,281 (R cuadrado corregida = ,279)

Gráfico 1. MLG Univariante. Gráficos de Perfil

3.2.2. Valores Expresivo-Comunais

Ao analizar a variable **sexo**, comprobamos que os *valores expresivo-comunais* asócianse estereotipadamente ás mulleres, de modo que tanto os alumnos como as alumnas están de acordo en que as mulleres son máis serviciais e máis amables que os homes. Ademais as rapazas manteñen en maior medida que os

seus compañeiros que as mulleres son mellores que os homes e máis capaces de coidar a outras persoas. Por outro lado consideran aos homes máis arrogantes e egoístas que as mulleres con maiores porcentaxes de acordo que os seus colegas. A proba de Ji cadrado infórmanos de diferencias significativas en tódolos ítems que integran este factor (ver táboa 12).

Táboa 12. Medidas de asociación entre o Factor 2 da Escala XAI e o Sexo

Valores Expresivo-Comunais	Sexo	%			X ²	x
		D	MAD	A		
20. Os homes teñen moitas calidades indesexables	M	31,2	37,6	31,2	.006	2,00
	H	35,1	43,7	21,2		1,86
23. Os homes son máis arrogantes	M	21,9	33,9	44,1	.000	2,22
	H	31,5	42,6	25,9		1,94
27. As mulleres son máis amables que os homes	M	13,0	31,0	56,0	.000	2,43
	H	32,2	31,7	36,2		2,04
28. As mulleres teñen forza creativa e os homes destructiva	M	24,7	40,1	35,2	.000	2,10
	H	36,3	40,9	22,8		1,86
30. As mulleres son máis serviciais que os homes	M	23,1	35,5	41,4	.010	2,18
	H	32,5	33,0	34,5		2,02
33- As mulleres son máis capaces de dedicarse a outras persoas	M	22,4	36,6	41,0	.000	2,19
	H	29,5	44,6	25,9		1,96
35. As mulleres son mellores que os homes	M	29,8	34,4	35,9	.000	2,06
	H	50,0	35,9	14,1		1,64
36. Os homes son máis egoístas que as mulleres	M	23,4	31,4	45,2	.000	2,22
	H	43,7	34,2	22,1		1,78

Observando a táboa 13 que nos ofrece información sobre as medidas de asociación entre o factor 2 e o **curso** podemos sinalar que tanto o alumnado de 2º como de 4º consideran que as mulleres son máis amables que os homes, mentres que para os de 2º tamén son máis serviciais e os homes máis egoístas. O alumnado de ámbolos dous cursos está máis

de acordo que en desacordo en que as mulleres son máis capaces de dedicarse ao coidado de outras persoas, coa crenza de que os homes son máis arrogantes e coa idea de que as mulleres teñen forza creativa e os homes forza destructiva. O alumnado de 2º e 4º curso diférencianse estatisticamente en tódolos ítems excepto no 23 e no 33.

Táboa 13. Medidas de asociación entre o Factor 2 da Escala XAI e o Curso

Valores Expresivo-Comunais	Curso	%			X ²	x
		D	MAD	A		
20. Os homes teñen moitas calidades indesexables	2º	26,2	41,7	32,1	,000	2,06
	4º	39,9	39,6	20,5		1,81
23. Os homes son máis arrogantes	2º	27,6	36,4	35,9	,578	2,08
	4º	25,9	40,0	34,1		2,08
27. As mulleres son máis amables que os homes	2º	22,1	26,7	51,3	,006	2,29
	4º	23,2	35,9	40,9		2,18
28. As mulleres teñen forza creativa e os homes destructiva	2º	24,1	41,8	34,1	,000	2,10
	4º	36,9	39,2	23,9		1,87
30. As mulleres son máis serviciais que os homes	2º	25,6	32,0	42,5	,034	2,17
	4º	30,0	36,5	33,5		2,03
33- As mulleres son máis capaces de dedicarse a outras persoas	2º	25,3	42,8	32,0	,474	2,07
	4º	26,6	38,6	34,8		2,08
35. As mulleres son mellores que os homes	2º	35,3	36,6	28,1	,022	1,93
	4º	44,4	33,7	21,8		1,77
36. Os homes son máis egoístas que as mulleres	2º	30,1	32,5	37,4	,046	2,07
	4º	37,1	33,1	29,9		1,93

Respecto da influencia das variables **sexo** e **curso** a análise univariado reflicte diferencias significativas. As alumnas consideran que os *atributos expresivo-comunais* que se presentan no Factor 2 caracterizan máis ás mulleres, polo que comparadas cos seus compañeiros manifestan actitudes máis sexistas; como no

factor anterior tamén aquí é o alumnado de 2º curso o que realiza atribucións actitudinais máis estereotipadas. Sen embargo, ao considerar al interacción do *sexo* polo *curso* observamos que as diferencias non son estatisticamente significativas (ver táboas 14, 15 e gráfico 2).

Táboa 14. MLG Univariante. Estatísticos Descritivos do Factor 2 do XAI (en PT)

Variable dependiente: PT.XAI2

Sexo	CURSO	Media	Desv. típ.	N
Muller	2º ESO	55,3650	9,5347	167
	4º ESO	51,0079	10,3888	228
	Total	52,8500	10,2532	395
Home	2º ESO	48,2933	8,9082	224
	4º ESO	45,7759	8,7117	176
	Total	47,1856	8,8997	400
Total	2º ESO	51,3137	9,8153	391
	4º ESO	48,7286	10,0248	404
	Total	50,0000	10,0000	795

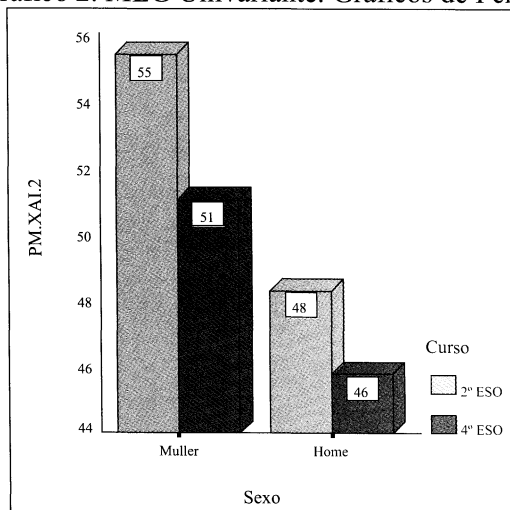
Táboa 15. MLG Univariante. Proba dos efectos inter-suxeitos

Variable dependiente: PT.XAI2

Fuente	Suma de cuadrados tipo III	gl	Media cuadrática	F	Significación
Modelo corregido	8831,336 ^a	3	2943,779	32,997	,000
Intersección	1957934,910	1	1957934,9	21946,377	,000
SEXO	7377,314	1	7377,314	82,692	,000
CURSO	2303,026	1	2303,026	25,814	,000
SEXO * CURSO	164,930	1	164,930	1,849	,174
Error	70568,664	791	89,214		
Total	2066900,000	795			
Total corregida	79400,000	794			

^a. R cuadrado = ,111 (R cuadrado corregida = ,108)

Gráfico 2. MLG Univariante. Gráficos de Perfil

3.2.3. Valores Instrumentais-Axentes

Atendendo á variable **sexo** constatamos (ver táboa 16) que os *valores instrumentais-axentes* son atribuídos polos alumnos aos homes, é dicir, estes son considerados máis competitivos, máis aventureiros, máis seguros e máis independentes que as mulleres, por outro lado tamén consideran ás mulleres máis débiles e máis crédulas; sen embargo, as alumnas non están de acordo coas crenzas dos seus compañeiros. As diferencias son estatisticamente significativas en cuanto al sexo en tódalas cuestións que compoñen este factor.

As medidas de asociación entre o factor 3 e o **curso**, presentadas na táboa 17, nos informan de que solo o alumnado de 2º da ESO está máis de acordo que os de 4º en que os homes son máis aventureiros, máis adecuados para desempeñar algunhas profesións e negocios e, as mulleres máis débiles. Pola súa parte o alumnado de 4º curso non considera aos homes máis competitivos, seguros nin independentes. A proba de Ji cadrado indica diferencias significativas unicamente para dous ítems (10 e 14) deste factor.

Táboa 16. Medidas de asociación entre o Factor 3 da Escala XAI e o Sexo

Valores Instrumentais-Axentes	Sexo	%			X ²	x
		D	MAD	A		
7. Profesións e negocios máis adecuados para os homes	M	54,4	25,4	20,2	,000	1,66
	H	19,3	27,8	53,0		2,34
10. Os homes son máis competitivos	M	52,7	24,8	22,5	,000	1,70
	H	28,9	31,7	39,4		2,11
14. Os homes están máis seguros do que poden facer	M	62,6	23,0	14,4	,000	1,52
	H	29,5	42,8	27,8		1,98
18. Xeralmente os homes son máis aventureiros	M	48,2	34,0	17,8	,000	1,70
	H	18,5	30,1	51,4		2,33
24. Os homes son máis independentes	M	43,5	34,3	22,3	,000	1,79
	H	22,9	35,1	42,0		2,19
31. As mulleres tenden a ser máis crédulas	M	46,7	39,2	14,1	,000	1,67
	H	26,4	50,3	23,4		1,97
40. As mulleres tenden a ser máis débiles	M	46,9	30,4	22,7	,000	1,76
	H	24,0	31,5	44,5		2,20

Táboa 17. Medidas de asociación entre o Factor 3 da Escala XAI e o Curso

Valores Instrumentais-Axentes	Curso	%			X ²	x
		D	MAD	A		
7. Profesións e negocios máis adecuados para os homes	2º	34,2	27,8	38,0	,330	2,04
	4º	39,3	25,4	35,3		1,96
10. Os homes son máis competitivos	2º	34,4	31,5	34,1	,002	2,00
	4º	46,9	25,1	28,0		1,81
14. Os homes están máis seguros do que poden facer	2º	41,2	36,1	22,8	,028	1,82
	4º	50,6	29,9	19,5		1,69
18. Xeralmente os homes son máis aventureiros	2º	32,0	33,1	34,9	,726	2,03
	4º	34,6	31,1	34,3		2,00
24. Os homes son máis independentes	2º	30,7	37,5	31,8	,216	2,01
	4º	35,5	32,0	32,5		1,97
31. As mulleres tenden a ser máis crédulas	2º	33,6	47,8	18,6	,200	1,85
	4º	39,2	41,9	19,0		1,80
40. As mulleres tenden a ser máis débiles	2º	32,8	31,0	36,2	,252	2,03
	4º	37,8	30,8	31,3		1,94

Nas táboas 18, 19 e gráfico 3 pódense observar os resultados da análise univariado que nos indican que a influencia do **sexo** é notoria, os alumnos de 2º e 4º consideran que os homes presentan máis calidades instrumen-

tais que as mulleres. Sen embargo, as diferencias en cuanto al **curso** e a interacción entre ámbalas dúas variables non son estatisticamente significativas.

Táboa 18. MLG Univariante. Estatísticos Descritivos do Factor 3 do XAI (en PT)

Variable dependiente: PT.XAI3

Sexo	CURSO	Media	Desv. típ.	N
Muller	2º ESO	45,9861	8,6487	168
	4º ESO	45,1433	9,7912	229
	Total	45,5000	9,3228	397
Home	2º ESO	54,5296	8,1892	224
	4º ESO	54,3857	9,0099	176
	Total	54,4663	8,5493	400
Total	2º ESO	50,8681	9,3871	392
	4º ESO	49,1597	10,5028	405
	Total	50,0000	10,0000	797

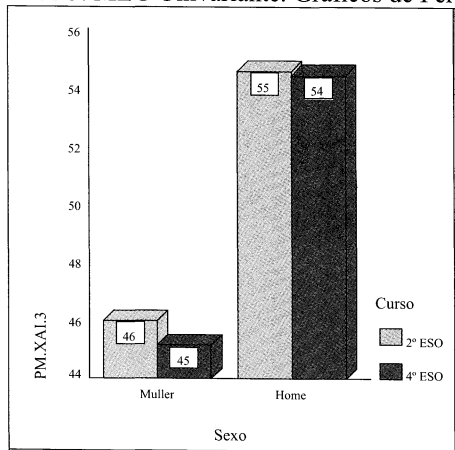
Táboa 19. MLG Univariante. Proba dos efectos inter-suxeitos

Variable dependiente: PT.XAI3

Fuente	Suma de cuadrados tipo III	gl	Media cuadrática	F	Significación
Modelo corregido	16089,378 ^a	3	5363,126	66,965	,000
Intersección	1955402,198	1	1955402,2	24415,348	,000
SEXO	15457,301	1	15457,301	193,001	,000
CURSO	47,576	1	47,576	,594	,441
SEXO * CURSO	23,859	1	23,859	,298	,585
Error	63510,622	793	80,089		
Total	2072100,000	797			
Total corregida	79600,000	796			

^a. R cuadrado = ,202 (R cuadrado corregida = ,199)

Gráfico 3. MLG Univariante. Gráficos de Perfil

3.2.4. Iniciativa e responsabilidade nas relacións de parella e na familia

O factor IV referido a quen debe tomar a iniciativa e responsabilidade nas relacións de parella e na familia mostra que en canto ao **sexo** tanto os rapaces como as rapazas, aínda que estas en maior medida, están en desacordo con que as mulleres deberían deixar que os homes tomen a iniciativa nas relacións, deberían ser as principais responsables do coidado da

casa e dos fillos e fillas e con que os homes deberían tomar a iniciativa nas decisións que se tomen. Son as alumnas as que manifestan actitudes menos estereotipadas xa que elas ademais non están de acordo en que sexan os homes os que tomen a iniciativa para saír nin nas relacións, e en que a responsabilidade principal do home debería ser o sustento da familia. O sexo é una variable que manifesta que as diferencias son estatisticamente significativas en tódolos ítems referidos (ver táboa 20).

Táboa 20. Medidas de asociación entre o Factor 4 da Escala 20 e o Sexo

Iniciativa e Responsabilidade ...	Sexo	%			X ²	x
		D	MAD	A		
1. A iniciativa para saír debe tomala o home	M	57,4	27,5	15,1	,000	1,58
	H	32,6	43,9	23,6		1,91
15. A responsabilidade do home e o sustento da familia	M	49,7	29,3	21,0	,000	1,71
	H	26,6	39,3	34,1		2,08
19. O home debe tomar a iniciativa nunha relación	M	65,2	24,5	10,3	,000	1,45
	H	41,1	41,3	17,6		1,77
26. As mulleres deben deixar ao home a iniciativa nas relacións	M	67,8	23,6	8,6	,000	1,41
	H	45,2	40,5	14,3		1,69
29. A muller é responsable principal do coidado da casa e fillos/as	M	74,4	16,5	9,1	,000	1,35
	H	41,3	37,3	21,5		1,80
39. Na parella, o home e o que debe tomar a iniciativa nas decisións	M	79,0	17,9	3,1	,000	1,24
	H	43,5	39,2	17,3		1,74

A variable **curso** nos informa de que é o alumnado de 4º da ESO (ver táboa 21) o que mantén crenzas e actitudes menos sexistas posto que en tódolos ítems que integran este factor manifestan maior desacordo que os

seus compañeiros e compañeiras de 2º. Tamén neste caso o *curso* presenta diferencias significativas a nivel estatístico para tódalas cuestións deste factor.

Táboa 21. Medidas de asociación entre o Factor 4 da Escala XAI e o Curso

Iniciativa e Responsabilidade ...	Curso	%			X ²	x
		D	MAD	A		
1. A iniciativa para saír debe tomala o home	2º	39,0	36,2	24,7	,000	1,86
	4º	50,7	35,1	14,1		1,63
15. A responsabilidade do home e o sustento da familia	2º	28,2	37,7	34,1	,000	2,06
	4º	47,7	31,1	21,2		1,74
19. O home debe tomar a iniciativa nunha relación	2º	41,5	39,6	18,9	,000	1,77
	4º	64,2	26,6	9,3		1,45
26. As mulleres deben deixar ao home a iniciativa nas relacións	2º	46,0	37,5	16,5	,000	1,70
	4º	66,5	26,8	6,7		1,40
29. A muller é responsable principal do coidado da casa e fillos/as	2º	46,5	30,4	23,0	,000	1,76
	4º	68,5	23,6	7,9		1,39
39. Na pa rella, o home e o que debe tomar a iniciativa nas decisións	2º	50,5	34,2	15,3	,000	1,65
	4º	71,2	23,3	5,5		1,34

Una vez máis a análise univariante (ver táboas 22, 23 e gráfico 4) nos confirman ós resultados obtidos a partir das medidas de asociación do factor coas variables **sexo** e **curso**. Neste sentido podemos concluír que os alumnos de 2º e 4º curso manteñen crenzas máis

estereotipadas que as alumnas, e que o alumnado de 2º presenta actitudes máis sexistas que o de 4º, sendo as diferencias para o *sexo* e o *curso* estatisticamente significativas, pero non os efectos da interacción de ámbalas dúas variables.

Táboa 22. MLG Univariante. Estatísticos Descritivos do Factor 4 do XAI (en PT)

Variable dependiente: PT.XAI4

Sexo	CURSO	Media	Desv. típ.	N
Muller	2º ESO	48,9504	9,5728	168
	4º ESO	44,2784	7,4177	229
	Total	46,2555	8,6986	397
Home	2º ESO	56,2263	9,2632	224
	4º ESO	50,5221	9,6222	176
	Total	53,7165	9,8287	400
Total	2º ESO	53,1081	10,0537	392
	4º ESO	46,9917	8,9867	405
	Total	50,0000	10,0000	797

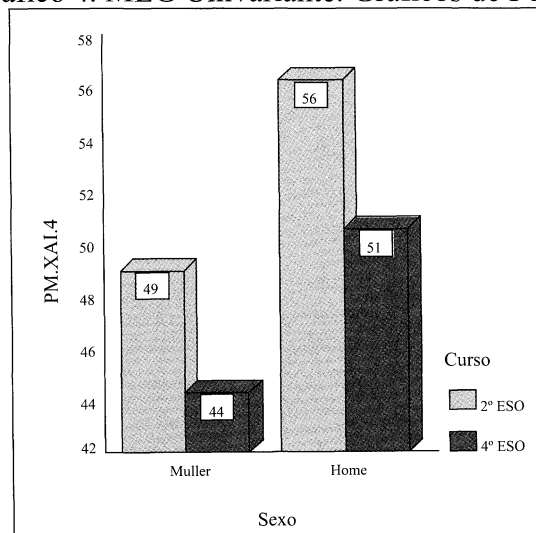
Táboa 23. MLG Univariante. Proba dos efectos inter-suxeitos

Variable dependiente: PT.XAI4

Fuente	Suma de cuadrados tipo III	gl	Media cuadrática	F	Significación
Modelo corregido	16413,574 ^a	3	5471,191	68,664	,000
Intersección	1954082,171	1	1954082,2	24524,051	,000
SEXO	8931,201	1	8931,201	112,088	,000
CURSO	5260,911	1	5260,911	66,025	,000
SEXO * CURSO	52,071	1	52,071	,653	,419
Error	63186,426	793	79,680		
Total	2072100,000	797			
Total corregida	79600,000	796			

a. R cuadrado = ,206 (R cuadrado corregida = ,203)

Gráfico 4. MLG Univariante. Gráficos de Perfil

IV. CONCLUSIÓN

Os datos analizados dos catro factores que conforman a Escala XAI nos permiten concluir en xeral que a pesar de que as actitudes que manifesta este alumnado non destacan por ser moi tradicionais en canto ao xénero, son os alumnos os que presentan crenzas máis sexistas e respecto ao curso é o alumnado de 2º curso da ESO.

Más concretamente e con respecto ás actitudes de xénero referidas ao *liderado político e roles de traballo* e á *iniciativa e responsabilidade nas relacións de parella e na familia* concluímos que, aínda que hai diferencias significativas no grado de desacordo e acordo entre alumnas e alumnos e entre o alumnado de 2º e de 4º curso, en xeral maniféstanse en desacordo coas actitudes estereotipadas que se

amosan nestas dúas escalas. En cambio nos factores de *valores expresivos-comunales* e *instrumentais-axentes* o alumnado presenta una tendencia a favor de actitudes sexistas, sendo o alumnado de 2º curso o que amosa un maior grao de estereotipia.

Tendo en conta a variable sexo observamos diferencias significativas, obtendo puntuacións maiores os alumnos nas escalas de liderado político e roles de traballo, valores instrumentais-axentes e iniciativa e responsabilidade nas relacións de parella e na familia; mentres que as actitudes son máis sexistas nas alumnas para ós valores expresivos-comunais.

Todas estas conclusións nos levan a confirmar a **hipóteses primeira** que afirmaba que o alumnado de esta mostra atribúe actitudes a mulleres e homes de forma diferencial e estereotipada.

Así mesmo, a **segunda hipóteses** que afirmaba que los alumnos manteñen concepcións estereotipadas de xénero máis tradicionais que as alumnas confirmase nas actitudes cara o *liderado político e roles de traballo, iniciativa e responsabilidade nas relacións de parella e na familia* e nos *valores instrumentais-axentes*; mentres que non se confirma no referente aos *valores expresivo-comunais* xa que son as alumnas as que manteñen concepcións máis sexistas.

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

ASHMORE, R.D., DEL BOCA, F.K. e BILDER, S.M. (1995): Construction and validation of the Gender Attitude Inventory, a structured Inventory to assess multiple dimensions of gender attitudes. *Sex Roles*, 11/12, (32), 753-785.

BARBERÁ, E. (1998): Estereotipos de género: construcción de las imágenes de las mujeres y los varones. En J. Fernández

(Coord.): *Género y sociedad* (pp. 177-206). Madrid: Pirámide.

BARBERA, E. (2004): Perspectiva socio-cognitiva: Estereotipos y esquemas de género. En R. Barberá e I. Martínez (Coords.). *Psicología y Género*. Madrid: Pearson/Prentice Hall.

BEM, S.L. (1981): Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364.

BONILLA (2004): El enfoque diferencial en el estudio del sistema sexo/género. En R. Barberá e I. Martínez (Coords.). *Psicología y Género*. Madrid: Pearson/Prentice Hall.

CREMADES, A., RODES, I., SIMON, E. e SIMON, N. (1991): *Materiales para coeducar. El comentario de texto: aspectos cautivos*. Madrid: Mare Nostrum.

ENTWISTLE, N.J. (1990): *Handbook of educational ideas and practices*. London: Routledge.

FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, J. (1991a): Introducción: La doble realidad del sexo y del género. *Investigaciones Psicológicas*, 9, 9-18.

FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, J. (1991b): Clarificación terminológica: el sexo, el género y sus derivados. *Investigaciones Psicológicas*, 9, 19-34.

FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, J. (1998): *Género y sociedad*. Madrid: Pirámide.

FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, J. (2004): Perspectiva evolutiva: Identidades y desarrollos de comportamientos según el género. En R. Barberá e I. Martínez (Coords.). *Psicología y Género*. Madrid: Pearson/Prentice Hall.

GARDNER, R.C. (1994): Stereotypes as consensual beliefs. En M.P. Zanna e J.M. Olson (Eds.): *The psychology of prejudice: The Ontario Symposium* (vol.7). Hillsdale, NJ: LEA

HAMILTON, D.L. e SHERMAN, J.W. (1994): Stereotypes. En R.S. Wyer e T.K. Srull (Eds.): *Handbook of social cognition. Vol 2: Applications*, Hillsdale, NJ: LEA.

IZQUIERDO, M.J. (1998): *El malestar en la desigualdad*. Madrid: Cátedra.

KATCHADOURIAN, H. (1983): *La sexualidad humana. Un estudio comparativo de su evolución*. México: F.C.E.

KITE, M. (2001): Gender stereotypes. En J. Worell (Ed.): *Encyclopedia of women and gender. Sex similarities and differences, and the impact of society on gender (Vol. 1)*. San Diego, CA: Academic Press.

MARTIN, C.L, WOOD, C.H. e LITTLE, J.K. (1990): The development of gender stereotype components. *Child Development*, 61, 1891-1904.

MONEY, J. E EHRHARDT, A. (1972): *Man and woman. Boy and girl*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

NETO, A. e cols. (1999): *Estereotipos de género*. Lisboa: Comissão para a Igualdade e para os Direitos das Mulheres.

PARSONS, T. e BALES, R.F. (1955): *Family, socialization, and interaction process*. New York: Free Press of Glencoe.

ROSENKRANTZ, P., VOGEL, S.; BEE, H.; BROVERMAN, I. E BROVERMAN, D.M. (1968): Sex-role stereotypes and self-concepts in college students. *Journal of*

Consulting and Clinical Psychology, 32, 287-295.

RUBIN (1975): The traffic in women: Notes on the APolitical of sex@. En R.R. Reiter (comp.): *Toward and anthrpology of women*. New York: Monthly Review Press.

SAU, V. (1990): *Diccionario ideológico feminista*. Barcelona: Icaria (20ª ed.)

SPENCE, J.T. (1999): Thirty years of gender research: A personal chronicle. En W. B. Swann et. al. (eds.): *Sexism and stereotypes in modern society*. Washington, DC: APA Press.

SPENCE, J.T. e HAHN, E.D. (1997): The attitudes toward women scale attitude change in college students. *Sex Roles*, 21, 17-34.

SPENCE, J.T. e BUCKNER, C.E. (2000): Instrumental and expressive traits, trait stereotypes, and sexist attitudes. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 44-62.

SUBIRATS, M. (1985): Niños y niñas en la escuela: una exploración de los códigos de género actuales. *Educación y Sociedade*, 4, 91-100.

TWENGE, J.M. (1997): Changes in women's assertiveness in response to status and roles: A cross-temporal meta-analysis, 1931-1993. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81,133-145.

WILLIAMS, J.E. e BEST, D.L. (1990): Sex stereotypes and trait favorability on the Adjective Check List. *Educational and Psychological Measurement*, 37, 101-110.